

**ОКРЕМА МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 410 КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

М.І. Карпенко

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
ВНЗ «Національна академія управління»,
полковник юстиції запасу*

Постановка проблеми. Обороздатність України залежить від багатьох складових, однією з яких є належне матеріальне забезпечення Збройних Сил та інших військових формувань України, яке включає придбання, використання, збереження і відчуження військового майна.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про оборону України», підготовка держави до оборони в мирний час включає забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, озброєнням, військовою та іншою технікою, продовольством, речовим майном, іншими матеріальними та фінансовими ресурсами [29, с. 60]. А ст. 11 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України зобов'язує кожного військовослужбовця бережно ставитись до військового майна, знати й утримувати у готовності до застосування закріплене озброєння, бойову та іншу техніку, берегти державне майно [36, с. 9].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України», військове майно – це державне майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України. До нього належать будівлі, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойова та інша техніка, боеприпаси, паливно-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно, майно зв'язку тощо [30, с. 773].

Зокрема, від моменту надходження майна до Збройних Сил України і закріплення його за військовою частиною Збройних Сил України воно набуває статусу військового майна.

Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 410 КК, є суспільні відносини, які захищають право власності на військове майно. В окремих випадках додатковим факультативним об'єктом цього злочину стають життя, здоров'я потерпілої особи, встановлений порядок виконання військовими службовими особами своїх обов'язків.

У свою чергу В.П. Бодаєвський, який ґрунтовно досліджував зазначений склад злочину, наголошує, що «основний безпосередній об'єкт – це суспільні відносини, які виникають під час реалізації встановленого законодавством України порядку управління військовим майном як форми здійснення державою свого права власності на це майно. ...безпосередній об'єкт аналізованого злочину складний, оскільки включає в себе додатковий обов'язковий безпосередній об'єкт, яким виступають суспільні відносини, що впливають із права власності, а також ряд додаткових факультативних безпосередніх об'єктів» [5, с. 7].

Предмет цього злочину, що існує поруч з об'єктом, є самостійною факультативною ознакою зазначеного складу злочину. Ним є зброя, бойові припаси, вибухові або інші бойові речовини, засоби пересування, військова та спеціальна техніка чи інше військове майно. Крім перелічених видів військового майна, предметом аналізованого злочину, що вчиняється шляхом шахрайства або вимагання, є й право на військове майно.

Зброя – це сукупність засобів ураження, що застосовуються в збройній боротьбі для знищення живої сили, техніки і споруд противника. У більш вузькому значенні зброєю називається озброєння видів збройних сил або родів військ і сил. За джерелами енергії і видами впливу зброя поділяється на вогнестрільну, реактивну, мінно-вибухову, ядерну, хімічну і бактеріологічну. За масштабами ураження розрізняють зброю звичайну і зброю масового знищення. За видами збройних сил і родів військ зброєю поділяють на авіаційну, морську, ракетну, стрілецьку, артилерійську, бронетанкову та інші, а за характером обслуговування – на індивідуальну і групову [41, с. 286].

Згідно з пунктом 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 4 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами», до вогнепальної зброї, яка є предметом злочинів, передбачених ст.410 КК, «належать усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї як серійно виготовленої, ... для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей)» [31, с. 204].

У п. 5 вказаної постанови зазначається, що «бойовими припасами визнають патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші вироби у зібраному вигляді, споряджені вибуховою речовиною і призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху» [31, с. 204].

Вибуховими речовинами є порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню.

Крім того, В.П. Бодаєвський відстоює думку про те, що «предметом корисливих посягань на військове майно можуть бути не тільки речі у традиційному розумінні цього слова, а й гроші у готівковій та безготівковій формі, цінні папери, об'єкти нерухомості, у тому числі земельні ділянки. Тобто таким майном може бути будь-яке майно, що має вартість» [5, с. 7].

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 410 КК, може бути вчинено у таких формах:

– за ч.1 – шляхом викрадення, привласнення, вимагання військового майна, заволодіння ним шляхом шахрайства;

– за ч. 2 – викрадення, привласнення, вимагання військового майна або заволодіння ним шляхом шахрайства військовою службовою особою зі зловживанням службовим становищем або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли істотної шкоди;

– за ч. 3 – дії, передбачені частинами першою або другою ст. 410, якщо вони вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, розбій з метою заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого.

Відповідно до роз'яснень зазначеної постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 4, відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем настає незалежно від місця вилучення цих предметів.

Під викраденням вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв слід розуміти протиправне таємне чи відкрите, зокрема й із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, їх вилучення у юридичних або фізичних осіб незалежно від того, законно чи незаконно ті ними заволоділи.

Привласнення вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв має місце при їх утриманні, неповерненні власнику особою, якій вони були довірені для зберігання, перевезення, пересилання, надані у зв'язку з виконанням службових обов'язків тощо або в якій опинились випадково чи якою були вилучені в іншій особі, яка володіла ними незаконно.

Вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв полягає в пред'явленні особі, яка законно чи незаконно ними володіє або у віданні чи під охороною якої вони перебувають, вимоги про їх передачу.

Вимагання вважається закінченим складом злочину з моменту пред'явлення вимоги, поєднаної з відповідною погрозою чи насильством.

Викрадення складових частин і деталей бойових припасів, що містять вибухові речовини (запали, детонатори, підричники, гранати без підричників тощо), якщо вони мають статус військового майна, теж слід кваліфікувати за ст. 410 КК як закінчене розкрадання таких речовин.

Заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями шляхом шахрайства здійснюється за допомогою обману чи зловживання довірою, а шляхом зловживання військо-

вої службової особи своїм службовим становищем – внаслідок протиправного використання нею своїх владних повноважень.

Обов'язковими ознаками об'єктивної сторони цього складу злочину, крім дії, є настання суспільно небезпечних наслідків і наявність причинного зв'язку між злочинними діями та негативними наслідками, які настали.

Суб'єктивна сторона корисливих посягань на військове майно характеризується прямим умислом. При цьому В.П. Бодаєвський дотримується тієї точки зору, що «при посяганнях на зброю, бойові припаси, вибухові або інші бойові речовини, вибухові пристрої, засоби пересування, військову та спеціальну техніку, радіоактивні матеріали, наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги мотив та мета за ст. 410 КК, як правило, корисливі, але у деяких випадках вони можуть і не мати корисливого характеру (наприклад, посягання учиняються з відчуття помсти, для приховування іншого злочину, для самооборони, з хуліганських спонукань, для полювання тощо). В такому разі мотив та мета не впливають на кваліфікацію цих посягань. Посягання військовослужбовців на військове майно загального призначення обов'язково передбачають корисливий мотив. Під час розбою та насильницького вимагання за ч. 3 ст. 410 КК мета повинна вказувати на бажання заволодіння саме зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою» [5, с. 8].

Суб'єктом корисливих посягань на військове майно може бути лише військовослужбовець – спеціальний суб'єкт. Разом із тим В.П. Бодаєвський відстоюється думка, що не є суб'єктами складу злочину, передбаченого ст. 410 КК, особи, призовані чи зараховані на військову службу незаконно, а також ті, що незаконно її проходять [5, с. 8].

Кваліфікуючими ознаками вчинення аналізованого злочину, за ч. 2 ст. 410 КК, є ті самі дії, вчинені військовою службовою особою зі зловживанням службовим становищем або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли істотної шкоди.

Незаконне заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями або радіоактивними матеріалами визнається повторним у разі вчинення його особою, яка раніше скоїла злочин, передбачений ст. 262 або ст. 410 КК, незалежно від того, чи було її за це засуджено, а також була вона виконавцем чи іншим співучасником такого злочину.

Оскільки незаконне заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями є самостійним складом злочину, подальші їх носіння, зберігання, ремонт, передача чи збут становлять реальну сукупність злочинів, передбачених ст. 410 та ч. 1 ст. 263 КК.

Під істотною шкодою, як це передбачено диспозицією ч. 2 ст. 410 КК, М.І. Мельник і М.І. Хавронюк пропонують «розуміти такі наслідки викрадення, привласнення, вимагання військового майна або заволодіння ним шляхом шахрайства, як завдання значних матеріальних збитків, приведення у непридатний стан військової техніки, неможливість виконання частиною (під-

розділом) бойового завдання, необхідність залучення значних сил і засобів до розшуку військового майна, яке незаконно потрапило у володіння військовослужбовця тощо.

При цьому матеріальні збитки мають бути визнані значними, якщо їх сума у кілька десятків разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину» [36, с. 168].

Особливо кваліфікуючими ознаками, за ч. 3 ст. 410 КК, є дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, розбій з метою заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого.

Розбій з метою викрадення вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин становить склад злочину, передбаченого ч. 3 ст. 410 КК. Цей злочин вважається закінченим від моменту здійснення нападу, поєданого з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства.

Щодо кваліфікуючих ознак злочину, передбаченого ст. 410 КК, В.П. Бодаєвський пропонує «виключити з диспозиції ч. 2 ст. 410 КК кваліфікуючу ознаку «істотна шкода» та передбачити іншу – «значна шкода», що (на його думку) дасть змогу оптимально збалансувати юридичну конструкцію досліджуваної норми, зробити її більш логічною та зручною для правозастосування, диференціювати кримінальну відповідальність військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно за його вартісними показниками, максимально досягти мети кримінально-правової охорони військового майна» [5, с. 8–9]. На його думку, варто доповнити ст. 410 КК України приміткою про те, що значною є шкода, яка в сто й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У радянський період 1917–1991 рр. питання кримінально-правової характеристики військових злочинів, методики їх розслідування досліджувала ціла плеяда науковців того часу, серед них: Х.М. Ахметшин, Ф.С. Бражнік, Н.В. Васильєв, А.А. Герцензон, Н.І. Загородніков, С.М. Іншаков, А.С. Кобліков, В.Н. Кудрявцев, В.І. Курляндський, Р.А. Лопухов, В.В. Лунєєв, В.П. Маслов, І.М. Мацкевич, А.А. Піонтковський, А.Н. Полев, Є.В. Прокопович, В.В. Романов, А.С. Самойлов, А.А. Тер-Акопов, Б.С. Утевський, В.М. Чхіквадзе, В.П. Шупленков та інші.

За період незалежності України проблемам військової злочинності приділяють увагу такі вчені, як: С.В. Албул, Г.В. Андрусів, В.М. Білоконєв, П.П. Богущкий, В.П. Бодаєвський, В.В. Бондарєв, В.О. Бугаєв, В.К. Гришук, В.С. Давиденко, С.І. Дячук, В.І. Касинюк, В.А. Клименко, Є.С. Ковалєвська, Ю.Б. Курилюк, В.К. Матвійчук, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, Є.В. Нарожна, М.І. Панов, І.О. Папуша, Є.Б. Пузирєвський, О.М. Сарнавський, М.М. Сенько, О.С. Ткачук, М.С. Туркот, М.І. Хавронюк, С.О. Харитонов, Г.І. Чангулі, Н.І. Щегель та інші.

Мета статті полягає в спробі автора викласти окрему методику розслідування злочинів, передбачених ст. 410 КК України, творчо опрацювавши ті надбання, які вже були напрацьовані раніше.

Основні результати дослідження. Об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 410 КК, характеризується активними діями, способи вчинення яких передбачають: за частиною 1 – а) викрадення; б) привласнення; в) вимагання; г) заволодіння військовим майном шляхом шахрайства; за частиною 2 – д) вчинення зазначених дій військовою службовою особою зі зловживанням службовим становищем або повторно, або за попередньою змовою групи осіб, або таких, що завдали істотної шкоди; за частиною 3 – е) в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці; є) шляхом розбою; ж) шляхом вимагання, поєднаним з насильством, небезпечним для життя та здоров'я потерпілого. Спосіб має важливе кримінально-правове значення. У випадку, коли він є обов'язковою ознакою складу злочину, його встановлення в кримінальній справі є необхідним.

Викрадення військового майна, відповідно до диспозиції ч. 1 ст. 410 КК, передбачає крадіжку, тобто таємне заволодіння чужим майном (ч. 1 ст. 185 КК), у даному разі – військовим майном, під яким розуміють, відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних силах України», державне майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних сил України. До військового майна належать будинки, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойова та інша техніка, боеприпаси, паливно-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно, майно зв'язку тощо [30, с. 773].

Привласнення – це розкрадання чужого майна, яке було ввірене винуватому чи перебувало в його віданні (ч. 1 ст. 191 КК). Боротьба з посяганнями на право власності є одним із головних завдань кримінальної політики держави, однією з найважливіших її функцій – забезпечення, згідно зі статтями 17, 41 Конституції України, економічної безпеки, захисту права власності [16].

Вимагання – це вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його родичі бажають зберегти в таємниці (ч. 1 ст. 189 КК) [18].

Шахрайство – заволодіння чужим майном або набуття права на майно шляхом обману чи зловживання довірою [18].

Викрадення, привласнення, вимагання, заволодіння шляхом шахрайства, вчинені військовою службовою особою зі зловживанням службовим становищем, передбачає зловживання владою, вчинене з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, якщо таке діяння заподіяло істотної шкоди (ч. 1 ст. 423 КК) [18].

Розбій – напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний з насильством, небезпечним для життя та здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства (ч. 1 ст. 187 КК) [18].

Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування викрадення військового майна:

1) за суб'єктом злочину: хто вчинив крадіжку, якщо це група осіб, то яка роль і ступінь вини кожного з них, чи не було подібних викрадень раніше; їх характеристика;

2) за суб'єктивною стороною: наявність попередньої змови; коли і за яких обставин була змова, щодо якого військового майна; мотив, мета злочину;

3) за об'єктом злочину: яке військове майно викрадене, які ознаки викраденого;

4) за об'єктивною стороною: місце, час, спосіб викрадення військового майна, яка його вартість, хто і що саме для цього зробив, які дії винного на місці крадіжки було вчинено, а також після цього з метою приховування злочину та його слідів;

5) причини й умови, що сприяли вчиненню злочину.

Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування привласнення військового майна:

1) за суб'єктом злочину: хто конкретно вчинив привласнення військового майна, роль кожного учасника, їх характеристика;

2) за суб'єктивною стороною: наявність прямого умислу на привласнення, змова зі співучасниками, якщо таких встановлено, дії інших осіб; мотив, мета злочину;

3) за об'єктом злочину: яке конкретно військове майно привласнено, яким чином, на яких умовах його було ввірено винному; де й у кого було вилучено привласнене військове майно;

4) за об'єктивною стороною: яким чином було здійснено підготовку до вчинення цього злочину; місце, час, спосіб привласнення та спосіб його приховування; зміст кожного епізоду привласнення військового майна, якщо було кілька епізодів злочинної діяльності; які сліди чи ознаки протиправних дій підтверджуються документально; на яку суму привласненого військового майна;

5) причини й умови, що сприяли вчиненню привласнення військового майна.

Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування вимагання військового майна:

1) за суб'єктом злочину: хто вчинив злочин, його учасники, чи вчинялися факти привласнення раніше, як характеризуються правопорушники;

2) за суб'єктивною стороною: чи була попередня змова між співучасниками, роль кожного з них, мотив, мета вчинення злочину;

3) за об'єктом злочину: щодо якого військового майна мало місце вимагання, і в чому воно виразилось, чи було вимогу виконано;

4) за об'єктивною стороною: місце, час, спосіб вчинення злочину, зміст вимог і умови їх виконання, характер і зміст погроз, форма і ступінь їх реалізації, чи було захоплення заручників, коли, де і як їх утримували, як звільнили; розмір і характер матеріальних збитків;

5) причини й умови, що сприяли вимаганню військового майна;

Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування заволодіння військовим майном шляхом шахрайства:

1) за суб'єктом злочину: хто вчинив злочин, його особисті дані, чи не було аналогічних дій раніше, як характеризується;

2) за суб'єктивною стороною: чи є в діях правопорушника прямиї умисел, чи були співучасники, наявність умислу в їхніх діях, мотиви, мета вчинення злочину;

3) за об'єктом злочину: щодо якого військового майна мало місце заволодіння шляхом шахрайства;

4) за об'єктивною стороною: місце, час, умови, спосіб вчинення шахрайства; хто був очевидцем злочину; використання знарядь і засобів для вчинення злочину; характер і розмір військового майна, отриманого шахрайським шляхом, чи зміст майнових прав, розмір матеріальної шкоди, заподіяної злочинцем;

5) причини й умови, які сприяли вчиненню злочину;

Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування викрадення, привласнення, вимагання, заволодіння військовим майном шляхом шахрайства, вчинені військовою службовою особою зі зловживанням службовим становищем або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли істотної шкоди:

1) за суб'єктом злочину: хто конкретно вчинив посягання на військове майно, роль кожного співучасника чи співвиконавця, їхня характеристика; якими доказами підтверджується статус військової службової особи в разі вчинення злочину;

2) за суб'єктивною стороною: наявність прямого умислу на посягання, змова зі співучасниками, співвиконавцями, якщо таких встановлено, дії інших осіб; мотив, мета злочину;

3) за об'єктом злочину: яке конкретно посягання на заволодіння військовим майном, яким чином, на яких умовах його було ввірено винному;

4) за об'єктивною стороною: яким чином було здійснено підготовку до вчинення цього злочину; місце, час, спосіб посягання та спосіб його приховування; зміст кожного епізоду заволодіння військовим майном, якщо було повторення злочинної діяльності; які сліди чи ознаки протиправних дій підтверджуються документально; яким чином здійснювалось зловживання службовим становищем військовою службовою особою під час вчинення цього злочину; яка сума матеріальної шкоди, чи заподіяно істотної шкоди, де й у кого було вилучено військове майно;

5) причини й умови, що сприяли посяганням на військове майно.

Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування посягання на військове майно в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, розбій чи вимагання військового майна, поєднаного з насильством, небезпечним для життя та здоров'я потерпілого:

1) за суб'єктом злочину: хто конкретно вчинив посягання на військове майно, роль кожного учасника, якщо їх було кілька, їхня характеристика;

2) за суб'єктивною стороною: наявність прямого умислу на заволодіння військовим майном, застосування насильства до потерпілого, змова зі співу-

часниками чи співвиконавцями, якщо таких встановлено, дії інших осіб; мотив, мета злочину;

3) за об'єктом злочину: яким конкретно військовим майном заволоділи, яким чином, на яких умовах його було ввірено винному; щодо кого здійснено розбій чи насильство, небезпечне для життя та здоров'я потерпілого;

4) за об'єктивною стороною: яким чином було здійснено підготовку до вчинення цього злочину; місце, час, спосіб посягання та спосіб його приховування; зміст кожного епізоду посягання на військове майно потерпілого; скільки було епізодів злочинної діяльності; які сліди чи ознаки протиправних дій підтверджуються документально чи шляхом завдання тілесних ушкоджень; яка матеріальна шкода заволодіння військовим майном, де й у кого було вилучено військове майно, отримане внаслідок вчинення злочину;

5) причини й умови, що сприяли вчиненню посягання на військове майно чи на потерпілого.

Початковий етап розслідування

Кримінальні справи аналізованої категорії порушувались органом дізнання (за КПК України 1960 р.), прокурором чи слідчим після огляду місця події, а також за матеріалами перевірки.

Розслідування фактів незаконного заволодіння військовим майном зазвичай розпочинається з огляду місця події, допиту очевидців чи свідків, яким відомі певні обставини вчиненого злочину, допиту підозрюваного, встановлення майнової шкоди, завданої державі, чи ступеня насильства щодо потерпілого.

а) Огляд місця події необхідний у тих випадках, коли відомі лише місце заподіяння матеріальної шкоди і знайдені чи вилучені предмети та елементи військового майна.

У ході цієї слідчої дії фіксується місце події, предмети військового майна, що стали об'єктом злочинних дій, які оглядаються і додаються до протоколу огляду, що проводиться з дотриманням вимог ст. 237 КПК України 2012 р. У разі заподіяння тілесних ушкоджень потерпілому проводять його освідчування.

б) У ході допитів очевидців вчиненого чи інших свідків, а також потерпілого встановлюють обставини події: де, коли, за яких обставин, із якою метою.

в) Під час допиту підозрюваного встановлюють такі обставини: коли і що було отримано, на який термін, у зв'язку з чим, чому він допустив порушення, з якою метою, за яких обставин відбулося незаконне заволодіння військовим майном. Яке насильство ним було застосовано щодо потерпілого, за яких обставин.

г) Встановлення розміру майнової шкоди проводиться шляхом вилучення необхідних документів, які підтверджують факт заволодіння військовим майном. Запитують у службових осіб відповідних служб терміни використання, експлуатації чи користування того чи іншого виду військового майна або спорядження.

Визначення розміру матеріальної шкоди від незаконного заволодіння військовим майном виконується кваліфікованими спеціалістами відповідних

служб військових частин чи органів військового управління й оформляється довідкою-розрахунком із посиланням на конкретні норми, на підставі яких визначено шкоду. У випадках пошкодження майна до вказаної довідки додається дефектна відомість та інші документи, за якими було проведено розрахунок. За необхідності проводять товарознавчу експертизу з наданням експерту всіх матеріалів, які потрібні для підготовки мотивованого висновку. Експертом призначається спеціаліст, особисто не зацікавлений у результатах розслідування. До таких матеріалів належать, зокрема, і протоколи огляду пошкодженого майна з додаванням фотографій чи відеокасети. До проведення огляду доцільно залучати технічного спеціаліста, який допоможе кваліфіковано провести огляд і правильно зафіксувати в протоколі його результати.

Інколи для визначення розміру матеріальної шкоди в результаті виведення з експлуатації зброї, боєприпасів, предметів військової техніки доводиться звертатися до спеціалістів відповідного підприємства-виробника і викликати їх до місця проведення розслідування для особистого огляду пошкодженої техніки. В інших випадках на підприємство направляє запит прокуратури з наданням матеріалів, які максимально повно відображають характер і ступінь наявних пошкоджень (дефектні відомості, протоколи огляду, довідки командування, фотографії, відеокасети тощо).

Завдання великої матеріальної шкоди не є єдиним критерієм, на підставі якого наслідки злочину визнають істотною шкодою чи тяжкими. Тому в ході розслідування необхідно з'ясувати всі наслідки вчиненого правопорушення, щоби мати можливість вірно кваліфікувати дії обвинуваченого.

Під предметами військової техніки розуміють не будь-яке майно військової частини, а тільки технічні засоби ведення чи забезпечення бойових дій. Коли майно має «подвійне призначення», необхідно слідчим шляхом з'ясувати конкретне призначення технічного засобу в даній військовій частині.

У разі застосування щодо потерпілого насильства визначається ступінь тяжкості тілесних ушкоджень шляхом проведення його освідчення і призначення судово-медичної експертизи.

Подальше розслідування

У період подальшого розслідування після повідомлення про підозру проводять такі слідчі (розшукові) дії:

- а) застосування (обрання) запобіжного заходу;
- б) ознайомлення з постановами про призначення експертиз і з їх висновками;
- в) досліджується придатність винного до військової служби, його психічний стан. Якщо необхідно, то проводять відповідні експертизи;
- г) вживають заходів щодо компенсації майнової шкоди державі, представник військової частини визнається цивільним позивачем із роз'ясненням відповідних прав;
- д) встановлюється цивільний відповідач, якому роз'яснюють права й обов'язки;
- е) проводять слідчі дії по закінченню досудового слідства, складання обвинувального акта і представлення кримінального провадження відповід-

ному прокурору для затвердження обвинувального акта і направлення кримінальної справи для розгляду до суду.

Висновки. Знання слідчими та іншими співробітниками правоохоронних і судових органів положень окремої методики розслідування військових злочинів, передбачених ст. 410 КК України, допомагатиме проведенню фахового і всебічного досудового розслідування. Це в свою чергу сприятиме реалізації завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України – захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпеченню швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Запропонована стаття сприятиме ефективному застосуванню кримінального закону на всіх стадіях кримінального судочинства, зокрема з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення і до моменту виконання судового рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абрамин В.Н., Антонов В.П., Романов В.В.* Криміналістика: Учебник / В.Н. Абрамин, В.П. Антонов, В.В. Романов. – М. : Военный Краснознамённый институт, 1983. – 455 с.

2. *Албул С.В.* Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) // Кримінальне право України : Навч. - метод. посібн. / С.В. Албул, Д.О. Балобанова, А.А. Березовський [та ін.] ; за ред. д.ю.н., проф. В.О. Тулякова. – О. : Фенікс, 2011. – 374 с.

3. *Андрусів Г.В.* Військові злочини // Кримінальне право України: Особлива частина: підручник для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова [та ін.]; за ред. П.С.Матишевського [та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – С. 845–884.

4. *Ахметшин Х.М.* Квалификация воинских преступлений: Учебное пособие / Под ред. А.С. Кобликова. – М.: Военный институт, 1977. – 80 с.

5. *Бодаєвський В.П.* Кримінальна відповідальність військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно (ст. 410 КК України): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.П. Бодаєвський. – Класичний приватний університет, 2010. – 16 с.

6. *Воинские преступления: Учебник / Х.М. Ахметшин, Н.В. Васильев, В.Н. Кудрявцев, В.И. Шанин; под редакцией Н.Ф.Чистякова.* – М. : Военно-политическая академия имени В.И.Ленина, 1970. – С. 34 – 76.

7. *Воинские преступления: Учебник / Х.М. Ахметшин, Н.В. Васильев, А.А. Герцензон [и др.]; отв. ред. Г.Н. Пуговкин.* – М. : Военно-юридическая академия, 1956. – 287 с.

8. *Волостнов П.А.* Преступления против военной службы // Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов. Ответственные редакторы: доктор юридичес-

ких наук, професор І.Я. Козаченко, доктор юридических наук, професор З.А.Незнамова, кандидат юридических наук, доцент Г.П. Новоселов. – М. : ИНФРА М – НОРМА, 1997. – 768 с.

9. *Дячук С. І.* Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): У 3-х кн. - Книга 3: Особлива частина. – Коментарі до статей 255–447 Кримінального кодексу України // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. / За заг. ред. В.Г. Гончаренка, П.П. Андрушка. – К. : «ФОРУМ», 2005. – 584 с.

10. Закон об уголовной ответственности за воинские преступления (комментарий): – М.: Юрид. лит., 1969. – 192 с.

11. Закон об уголовной ответственности за воинские преступления: Комментарий / Под ред. А.Г.Горного. – М.: Юрид. лит., 1986. – 160 с.

12. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): Навч. посіб. / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І.Касинюк [та ін.]; за ред. М.І. Панова. – Х. : Право, 2011. – 184 с.

13. *Карпенко М.І.* Військові злочини: характеристика, методика розслідування та запобігання / За заг. ред. д.ю.н., проф. В.К. Матвійчука. – К. : ВД Дакор, 2013. – 472 с.

14. *Клименко В.А., Чангулі Г.І.* Військові злочини // Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – К. : Правові джерела, 1998. – С. 1012–1082.

15. *Клименко В.А.* Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду на 1 грудня 2001 р. / За ред. С.С. Яценка. – К. : А.С.К., 2002. – С. 845–899.

16. Комментарий Закона об уголовной ответственности за воинские преступления: / Под ред. А.Г. Горного. – М. : Юрид. лит., 1981. – 152 с.

17. *Криволапов Г.Г.* Преступления против военной службы // Уголовное право. Особенная часть: учебник / Под ред. Н.И. Ветрова и Ю.И. Ляпунова / Г.Г.Криволапов. – М. : Новый Юрист, 1998. – С. 709-733.

18. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001р.: // Офіційний вісник України. – 2001. – №21. – Ст. 920.

19. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» станом на 25 травня 2012 року: (Відповідає офіц. текстові) – К. : Алерта, 2012. – 304 с.

20. *Навроцький В.О.* Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій / В.О. Навроцький. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 771 с.

21. *Нарожная Е.В.* Преступления против установленного порядка несения воинской службы // Уголовное право Украины. Особенная часть : Учебник / Отв. ред. Е.Л. Стрельцов. – Х. : Одиссей, 2009. – 544 с.

22. Осмотр места происшествия: (справочник следователя). – М.: Юрид. лит. 1979. – 223 с.

23. Осмотр места происшествия при расследовании отдельных видов преступлений: Учеб. пособие / Под ред. проф. Н.И. Клименко. – К. : НВТ «Правник», 2001. – 172 с.

24. Памятка для молодых военных следователей о первичных и неотложных следственных действиях / Военная прокуратура ККВО. – К., 1971. – 26 с.

25. *Панов М.І., Харитонов С.О.* Розділ XIX. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) // Кримінальний кодекс України: Науково - практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – С. 1082–1151.

26. *Панов М.І., Касишук В.І., Харитонов С.О.* Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (Військові злочини). – Х.: Харків юридичний, 2006. – 172 с.

27. Правовая основа планирования предварительного следствия как одна из гарантий обеспечения его законности. Памятка военному прокурору и следователю / Главная военная прокуратура. – М., 1988. – 20 с.

28. Преступления против военной службы: Учебник для вузов / Под ред. Н.А. Петухова. – М. : НОРМА-ИНФРА М, 2002. – 208 с.

29. Про оборону України: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2020-III // Законодавство України з питань військової сфери. Збірник законів та інших нормативно-правових актів. – К. : Азимут-Україна, 2003. – 1008 с.

30. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21 вересня 1999 р. № 1075-XIV / Законодавство України з питань військової сфери. Збірник законів та інших нормативно-правових актів. – К. : «Азимут – Україна», 2003. – 1008 с.

31. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 3 // Постанова Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2010. – 456 с.

32. Расследование воинских преступлений / Под ред. А.Н. Полева – М. : 1973. – 187 с.

33. *Роцин О.І.* Книга криміналіста: Практ. посіб. / О.І. Роцин, П.Д. Біленчук, Г.О. Омельченко. – К.: Україна, 1995. – 413 с.

34. Руководство для следователей / Под ред. Н.А. Селиванова, В.А. Снеткова – М.: ИНФРА-М, 1997. – IV, 732 с.

35. *Селиванов Н.А., Теремилев В.И.* Первоначальные следственные действия (изд. 2-е, испр. и допол.). – М. : Юрид. лит., 1969. – 296 с.

36. Статути Збройних Сил України : – К.: ЗАТ «ВППОЛ», 2004. – 499 с.

37. Судебно-медицинская экспертиза: Справочник для юристов. – М.: Юрид. лит, 1985. – 320 с.

38. Судебные экспертизы / Отв. ред. Н.А. Селиванов. – М. : Военное изд-во МО СССР, 1980. – 192 с.

39. *Сенько М.М.* Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби: Автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08 – Інститут держави і права ім. В.М. Корецького / М.М.Сенько. – К. : 2005. – 20 с.

40. *Сызранцев В.Г.* Воинские преступления: Комментарий к главе 33 УК РФ / В.Г. Сызранцев. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 304 с.

41. Толковый словарь военных терминов / Сост. П.И. Скуйбеда. – М. : Воениздат, 1966. – 528 с.

42. *Хавронюк М.І.* Військові злочини: Навч. посіб. / М.І. Хавронюк. – К. : Українська академія внутрішніх справ, 1995. – 156 с.

43. *Хавронюк М.І.* Військові злочини: Комент. законодавства / М.І. Хавронюк // М.І. Хавронюк, С.І. Дячук, М.І. Мельник; відп. ред.: М.Д. Дрига, В. І. Кравченко. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 272 с.

44. *Чуваков О.А., Крутко Д.И.* Преступления против восстановленного порядка несения военной службы // Уголовный кодекс Украины. Комментарий: Под ред. Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. – Харьков, ООО «Одиссей», 2001. – С. 836–932.

45. *Чхиквадзе В. М.* Советское военно-уголовное право / В.М. Чхиквадзе. – М.: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948. – 452 с.

46. *Щегель Н.І.* Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) // Кримінальне право. Особлива частина: Мультимедійний навч. посіб. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.naiuau.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lekc/T20/T20_P6.html.

Карпенко М.І. Окрема методика розслідування злочинів, передбачених ст. 410 Кримінального кодексу України

У статті розглядаються питання, що є обставинами, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні в разі вчинення злочинів, передбачених ст. 410 КК України.

Ключові слова: військове майно, військові злочини, методика розслідування.

Карпенко Н.И. Частная методика расследования преступлений, предусмотренных ст. 410 Уголовного кодекса Украины

В статье рассматриваются вопросы, которые являются обстоятельствами, что подлежат доказыванию в уголовном производстве в случае совершения преступлений, предусмотренных ст. 410 УК Украины.

Ключевые слова: военное имущество, воинские преступления, методика расследования.

Karpenko N. Private method of investigation of crimes under Art. 410 of the Criminal Code of Ukraine

This article discusses issues that are circumstances that are subject to proof in criminal proceedings for crimes under Art. 410 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: military equipment, military crimes, investigation methodologies.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2013.